

14. Όταν η μουσική μιλά

Ντόρα Ψαλτοπούλου-Καμίνη

Το κείμενο αυτό επιχειρεί να παρέχει στον μουσικό παιδαγωγό μια αίσθηση επανασύνδεσης, σε περίπτωση απομάκρυνσής του, με το πρωταρχικό σύστημα αξιών της μουσικής και κυρίως της διδασχής της, όπως και μια αίσθηση αναζωογόνησης μέσα από τεχνικές μουσικοθεραπείας που πιθανά θα μπορούσαν να συμβάλλουν στο έργο του. Η μουσική εκπαίδευση συχνά έχει τη μορφή ενός σχολαστικού αντικειμένου προς εξειδίκευση και τελειοποίηση. Εφόσον ενδιαφερόμαστε για μια εκπαίδευση που ενθαρρύνει και προάγει την αυτο-έκφραση, τη δημιουργικότητα, τη φαντασία και την αυτοπραγμάτωση, τότε χρειάζεται να δούμε την τριμερή σχέση μουσικής-δασκάλου-μαθητή ως μια ισότιμη διαλεκτική σχέση ανάμεσα σε ζωντανούς οργανισμούς με επιθυμίες, νόημα και δράση. Έτσι η εσωτερική μουσική του καθενός αλλά και η μουσική που παίζουμε κι ακούμε μιλά και επέχει θέση 'λόγου'. Εμπνευσμένη από ουμανιστικές αντιλήψεις αλλά και από τη διάκριση που επιχειρεί ο Λακάν στην ψυχανάλυση ανάμεσα στον 'πλήρη λόγο' (πραγματοποιείται στο πεδίο του Συμβολικού) και τον 'κενό λόγο' (προκόπτει στο πεδίο του Φαντασιακού) – μια διάκριση μερικώς εμπνευσμένη από την εμμονή του Χάιντεγκερ στη διαφορά ανάμεσα στο 'Rede' και 'Gerede,' δηλαδή ανάμεσα στον λόγο και τη φλυαρία (Τζιτζιρα, 2014)- η συγγραφέας του παρόντος κειμένου δημιουργεί αντίστοιχα τις έννοιες 'πλήρης μουσική' ή 'έμφωνη μουσική' με σαφή διάκριση από την 'κενή μουσική' ή 'άφωνη μουσική.' Στα πλαίσια της μουσικοθεραπείας, η ψυχοθεραπεία πραγματοποιείται εκεί που συμπίπτουν οι δύο περιοχές 'παιγνιδιού', του θεραπευόμενου και του θεραπευτή. Η συνάντηση – 'παίξιμο' μεταξύ τους μπορεί να οδηγήσει στην ανάδυση του πραγματικού εαυτού και στο ζήτημα της δημιουργικότητας (Winnicott, 1971). Η ψυχοθεραπεία λοιπόν έχει να κάνει με δύο ανθρώπους που παίζουν μαζί. Αντίστοιχα και στον ενδιάμεσο χώρο της εκτέλεσης μουσικής και της σχέσης δασκάλου-μαθητή πραγματοποιείται η διαδικασία της αυτοπραγμάτωσης. Στη συνέχεια γίνεται παραπομπή σε έναν αριθμό προτεινόμενων ασκήσεων που οφείλουν την εμπνευσή τους στη θεωρία και πράξη της μουσικοθεραπείας και απευθύνονται στον δάσκαλο μουσικής, καθώς και αναφορά σε κάποια ενδεικτικά θέματα που απασχολούν τον δάσκαλο μουσικής στην τάξη αλλά και σε ιδιαίτερα μαθήματα, με κύριο άξονα την αναζήτηση της κυρίαρχης επιθυμίας του υποκειμένου. Παρέχονται επίσης παραδείγματα, καθώς και προτάσεις για ενθάρρυνση και στήριξη της πρωτοβουλίας και της προσωπικής δημιουργίας του μαθητή μέσα από δραστηριότητες μουσικού αυτοσχεδιασμού, δημιουργικής μουσικής ακρόασης με κίνηση, ζωγραφική, θεατρικό παιχνίδι, πρωτότυπης σύνθεσης μουσικών μοτίβων ή/και κομματιών ανάλογα με τα ενδιαφέροντα του κάθε μαθητή, δημιουργίας στίχων και μελοποίησης. Αυτό στο οποίο κυρίως αποσκοπεί το κείμενο, είναι να κινητοποιήσει και να εμπνεύσει τον μουσικοπαιδαγωγό σε μια βαθύτερη κατανόηση του τρίπτυχου «εαυτός-άλλος-μουσική», όπως και σε αναζήτηση εποπτείας του διδακτικού του έργου, έτσι ώστε να

υπάρχει ασφαλιστική δικλείδα για την αναγνώριση, προστασία, υποστήριξη, και ενθάρρυνση της μοναδικότητας του κάθε υποκειμένου την κάθε στιγμή. Με αυτόν τον τρόπο ο άνθρωπος μπορεί να γευτεί τα οφέλη της μουσικής ως μια πολυδιάστατη τέχνη, ως μια δεξαμενή με απεριόριστες δυνατότητες έκφρασης, ύπαρξης και λειτουργικής συνύπαρξης για τη δημιουργία υγιών κοινωνικών δεσμών, βασισμένων στην αυθεντικότητα, στη γνησιότητα αλλά και στην αλήθεια. Έτσι η μουσική μιλά.

Λέξεις κλειδιά: μουσική, πλήρης/έμφωνη μουσική, κενή/άφωνη μουσική, λόγος, εκπαίδευση, σχέση, εποπτεία.

Κατά τη χρονική διάρκεια της προσωπικής μου μετάβασης από δασκάλα πιάνου σε μουσικοθεραπεύτρια είχα παρατηρήσει μια σημαντική αλλοτρίωση σε δομικά στοιχεία της σχέσης μου με τη μουσική. Στη θέση της συγκίνησης κατά την ακρόαση ενός ιδιαίτερα όμορφου μουσικού έργου υπήρχε άγχος και αγωνία για το αν θα μπορούσα να το παίξω τόσο καλά όσο ο πιανίστας που άκουγα. Είχε ήδη δημιουργηθεί δηλαδή μια μετατόπιση προτεραιοτήτων και επιθυμιών, μετατρέποντας ουσιαστικά την απόλαυση σε άγχος. Σαν να είχα ξεχάσει το ότι ο λόγος που έπαιζα κάποιο έργο ήταν να ικανοποιηθεί η βαθιά επιθυμία για ουσιαστική επικοινωνία με τον εσώτερο εαυτό μου αλλά και με σημαντικούς άλλους. Το απόλυτο αυτό με βοήθουσε άμεσα σε μουσική εκτέλεση όπως και σε *prima vista*, αλλά με απομάκρυνε από τη βαθύτερη κατανόηση της εμπειρίας του τόνου. Η αναζήτηση αυτού του καλύτερου δασκάλου πιάνου που θα μου μετέδιδε τη σοφία και την πολύτιμη και εξαιρετική γνώση είχε κυριαρχήσει επικίνδυνα και επώδυνα πάνω στην πρωταρχική μου επιθυμία για τη βιωματική εμπειρία της ουσιαστικής αξίας της μουσικής σε θέματα αυτογνωσίας, επικοινωνίας και αυτοπραγμάτωσης. Το αποτέλεσμα ήταν να απομακρύνομαι ολοένα και περισσότερο από τον πραγματικό μου εαυτό και, δυστυχώς, να γίνομαι ολοένα και καλύτερη πιανίστα (κατά τους τότε σημαντικούς δασκάλους). Γινόμουν δηλαδή μια πολύ καλή performer. Αλλά εγώ πού ήμουν; Σε μια ανυπαρξία προφανώς με «τέλεια», όπως μου λέγανε, εμφάνιση, επίδοση και παράσταση. Άλλωστε και το «τέλειο» είναι επίσης ανύπαρκτο. Η μουσική μου λοιπόν ήταν ανύπαρκτη, σιωπούσε.

Εκεί ήρθε η μουσικοθεραπεία κι άρχισα να εκτιμώ και να αφουγκράζομαι την εσωτερική διάσταση κάθε μουσικού τόνου. Άρχισε να υπάρχει ο κάθε ήχος, να λέει τη δική του ιστορία και να συνυπάρχουμε σε μια ζωή με αρμονία, νόημα και συνεχή πορεία αυτοπραγμάτωσης με αληθινή επικοινωνία. Έτσι άρχισε ξανά η μουσική να υπάρχει και να μιλά. Στο κείμενο αυτό θα επιχειρήσω να προσφέρω στον μουσικό παιδαγωγό μια αίσθηση επανασύνδεσης, σε περίπτωση απομάκρυνσής του, με το πρωταρχικό σύστημα αξιών της μουσικής και κυρίως της διδασχής της, όπως